

РОЗДІЛ 5

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332.1(477.87)

Дем'ян Я. Ю.

Мукачівський державний університет

СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Однією з головних проблем пов'язаних із реформуванням аграрної економіки, побудовою соціально орієнтованої ринкової системи господарювання є становлення та розвиток аграрного виробництва. Процеси реформування та стабілізації важливого сектора економіки області не завершені та потребують значних інвестицій. Для підприємств інвестиції означають модернізацію і технічне переоснащення, впровадження енерго- й ресурсозберігаючих технологій, а отже, зменшення частки матеріальних витрат у структурі собівартості та збільшення оплати праці, виробництво конкурентоспроможної продукції.

Ключові слова: валовий регіональний продукт, агровиробничий комплекс, інфляція, Світова організація торгівлі, інвестиції.

Постановка проблеми. За часів проведення аграрної реформи та формування в Україні ринкової економіки відбулись значні зміни соціально-економічної бази сільськогосподарського виробництва. Насамперед ці зміни стосуються розбудови сучасних економічних відносин в сільському господарстві. Проте процеси реформування та стабілізації життєво важливого сектора країни не завершені. Вітчизняний агровиробничий комплекс та сільське господарство функціонують в мало керованому ринковому середовищі, невідповідному матеріально-технічному поставчанні зі значними проблемами фінансово-кредитного забезпечення аграрного господарювання на селі.

В умовах теперішнього розвитку поряд з розв'язанням проблем відродження вітчизняного сільськогосподарського виробництва з метою подальшої стабілізації конкурентоспроможності аграрного сектора країни невідкладними є вирішення проблем функціонування аграрного ринку продовольства, повне підпорядкування його вимогам Світової організації торгівлі та його інтеграції у світове господарство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціально-економічні проблеми села знаходяться в полі зору багатьох науковців. Проблеми соціально-економічного розвитку сільських територій досліджувались в наукових працях Л.В. Богуша, О.Г. Булавки, В.В. Бутенка, І.Ф. Гнибіденка, В.С. Дієсперова, Е.М. Лібанової, П.Т. Саблука, М.Й. Маліка, І.Г. Кириленка, Л.М. Мельника, В.К. Терещенка, В.В. Юрчишина, К.І. Якуби та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас у науковій літературі недостатньо уваги приділяється соціально-економічним проблемам розвитку сільських територій, а також факторам, які мають вплив на ефективність даних процесів.

Метою статті є обґрунтування соціальних наслідків розвитку економіки Закарпатської облас-

ті, виявлення соціальних механізмів розвитку економіки, визначення шляхів розв'язання назрілих проблем життєдіяльності.

Виклад основного матеріалу. Характерною особливістю аграрного виробництва області є низька землезабезпеченість: на одного жителя припадає 0,36 га сільськогосподарських угідь, в тому числі 0,15 га ріллі, що, відповідно, у 2,4 та 4,3 рази менше, ніж у середньому по країні. У користуванні всіх категорій господарств області знаходиться 452,0 тис. га – сіножатей та пасовищ. Область має 13,8 тис. га плодоягідних насаджень, садів – 13,0 тис. га, виноградників – 4,7 тис. га.

Станом на 01.01 2014 р. в області ведуть сільськогосподарську діяльність 1740 сільськогосподарських підприємств, в т. ч. 1582 фермерських господарств, 100 господарських товариств, 7 господарських кооперативів, 17 підсобні та інші сільськогосподарські підприємства, 23 приватні підприємства, 249,0 тис. селянських господарств, 53,7 власники землі в колективних та індивідуальних садах і городах. Незважаючи на малоземелля, висока інтенсивність землекористування дає можливість виробляти 2,1% валової продукції сільського господарства України.

Сільське господарство поряд з промисловістю займає провідне місце в економіці області, в ньому створюється близько 14% валового регіонального продукту, в той же час в декілька разів менше, ніж у промисловості, зосереджено основних фондів. На сільськогосподарських підприємствах зайнято 3,3% працюючих, особистих господарств населення – третина економічно активного населення. В аграрному секторі здійснено перерозподіл власності на землю і майно на користь особистих господарств, де виробляється більше 96% валової продукції сільського господарства (табл. 1).

В останні два роки (2011-2014 р.) відбулося збільшення виробництва валової продукції сільсько-

Таблиця 1

Темпи виробництва валової продукції сільського господарства (відсотків 1990=100)

Показники	2000	2001	2002	2004	2006	2008	2011	2013
Особисті підсобні господарства	132,7	145,8	149,0	152,1	148,7	150,1	154,3	155,9
Сільськогосподарські підприємства	10,6	12,8	13,0	14,2	9,4	11,5	12,10	9,7
Всі категорії господарств	77,8	77,8	88,3	90,1	89,0	90,7	96,7	97,1

Джерело: Статистичний щорічник Закарпаття за 2000–2014 рр. Ужгород 2001–2015 рр. [4]

го господарства, в основному за рахунок особистих селянських господарств, що обумовлено відсутністю державної підтримки їх розвитку, недостатньою інфраструктурою аграрного ринку, низьким рівнем забезпеченості основними засобами.

У структурі аграрного виробництва тваринництво складає 52,9%, рослинництво – 47,1%. Головними видами сільськогосподарської продукції є картопля, фрукти, ягоди, виноград, овочі, в виробництві яких область забезпечує себе повністю.

Зернове господарство є ефективною галуззю, однак через природно-кліматичні умови, область не може забезпечувати себе продовольчим зерном. З технічних культур привабливою культурою є тютюн, сировина з якого має постійний попит. Природно-кліматичні умови дозволяють вирощувати ранні і надранні овочі.

Закарпаття – одна з областей, що володіє унікальними умовами для розвитку садівництва та виноградарства, можливостями виробництва високоякісної продукції виноробства. Вина та коньяки Закарпаття увійшли в каталоги кращих вин і коньяків держави, Карпатського регіону.

Серед галузей тваринництва провідними є м'ясне скотарство, свинарство, вівчарство, птахівництво.

Протягом 2001–2014 рр. відбувалося скорочення поголів'я худоби і птиці, знизилася показники продуктивності та обсяги виробництва тваринницької продукції (табл. 2).

Протягом 1991–2014 рр. відбулося відновлення поголів'я тварин та птиці всіх видів, їхня продуктивність та обсяги виробництва продукції в господарствах населення (табл. 2).

На кінець 2014 р. поголів'я ВРХ в усіх категоріях господарств зменшилося порівняно з 1990 р. у 2,67 рази, в тому числі у сільськогосподарських підприємствах – в 68,5 рази, поголів'я корів, відповідно, – у 42,1 рази, свиней – на у 2,7 рази, овець та кіз – у 16,4 рази відповідно.

Через зниження поголів'я і продуктивності тварин швидкими темпами зменшувалися вирощування і виробництво тваринницької продукції. І хоча господарства населення нарощували виробництво, проте вони не компенсували недоодрержання у сільськогосподарських підприємствах.

Таблиця 2

Виробництво тваринницької продукції по всіх категоріях господарств (млн. грн.) та поголів'я худоби і птиці (тис. гол.)

Показники	1991	1996	2001	2005	2009	2012	2013	2014
Особисті підсобні господарства	1559,9	1789,5	2003,0	2005,3	2010,0	2055,9,0	2107,6	2155,5
Сільськогосподарські підприємства	551,6	136,1	32,4	30,5	49,3	72,8	76,7	77,5
Господарства усіх категорій	1345,2	1070,5	1027,0	1137,4	1117,7	1140,8	2184,3	2233,0
Поголів'я по всіх категоріях господарств:								
ВРХ	352,5	241,2	182,4	171,0	147,8	140,7	144,7	131,9
в т. ч. корови	141,5	142,6	134,7	124,9	104,0	100,7	101,8	93,7
Свині	343,1	286,6	231,8	254,9	282,5	275,3	283,4	280,2
Вівці та кози	269,4	163,3	108,9	116,5	136,3	138,8	165,2	150,2
Птиця	4839,5	3644,7	3158,4	2812,7	2988,4	3282,0	3310,7	3270,1
Поголів'я по особистих господарствах населення:								
ВРХ	128,7	146,7	159,0	162,6	142,5	135,9	140,4	128,5
в т. ч. корови	82,4	113,2	125,5	121,5	101,7	98,4	99,6	92,2
Свині	267,6	250,8	223,1	241,1	257,9	247,4	254,5	252,3
Вівці та кози	71,8	106,5	98,1	106,2	117,4	119,7	147,6	138,8
Птиця	2943,4	3193,4	3142,9	2765,5	2920,7	3249,6	3295,9	3216,0

Джерело: Статистичний щорічник. Закарпаття за 1991–2014 рр. Ужгород. 1992–2015 рр. [4]

Таблиця 3

Показники зайнятості населення Закарпатської області

Найменування показника	Роки								
	1995	1999	2000	2005	2007	2009	2011	2013	2014
Зайняті у всіх сферах економічної діяльності АПК (тис. осіб)	682,1	588,1	571,0	551,0	535,2	524,7	522,7	521,4	520,6
Працездатне населення (тис. осіб)	2185,8	2164,2	2145,8	2085,0	2081,0	1862,0	1670,0	1534,1	1499,6
Зареєстровано безробітних (тис. осіб)	6,4	42,6	44,1	25,7	19,5	12,8	11,9	10,4	10,0
Кількість безробітних (за методологією МОП) (тис. осіб)	-	-	84,5	70,0	49,1	45,5	44,0	43,2	43,0
Рівень безробіття (%)	0,9	5,6	6,0	3,4	3,3	1,7	1,6	1,56	1,51
Рівень безробіття (%) (за методологією МОП)	-	-	8,9	9,9	9,2	8,7	8,8	8,7	8,7

Джерело: Статистичний щорічник Закарпаття 1996–2014 рр. / Головне управління статистики в Закарпатській області. – Ужгород. 1997–2015 рр. [4] У 1995–1996 рр. розрахунки за методологією МОП не проводилися

Таблиця 4

Порівняльна динаміка рівня безробіття та валового регіонального продукту в Закарпатській області

Найменування показника	Роки								
	1996	1997	2000	2005	2009	2011	2013	2014	
Приріст (зменшення) рівня безробіття, %	+0,47	+1,07	+1,69	+0,83	+0,01	-0,13	-0,4	-0,31	
Приріст (зменшення) індексу валового регіонального продукту, %	-9,4	-4,2	-4,2	-0,7	-2,1	+2,8	+1,4	+1,1	

Джерело: Статистичний щорічник Закарпаття 1996–2014 рр. / Головне управління статистики в Закарпатській області. – Ужгород. 1997–2015 рр. [4]

Проведення несприятливої для села цінової, кредитної і податкової політики, зволікання із створенням нових господарських структур ринкового спрямування спричинили спад виробництва валової продукції сільського господарства і насамперед тваринницької.

Зменшення поголів'я худоби і птиці спричинило збитковість виробництва основних видів тваринницької продукції, несприятлива цінова та податкова політика та відсутністю ефективного економічного механізму підтримки галузі.

В аграрному господарюванні області рівень виробництва сільськогосподарської продукції не задовольняють зростаючі потреби продовольчої безпеки населення області. До того ж процеси реформування в аграрному секторі, зокрема, земельної реформи, не завершені. Вищезгадані проблеми виступають стримуючим фактором участі суб'єктів господарювання агропромислового комплексу в зовнішньоекономічній діяльності.

Здатність області до економічного розвитку визначається не тільки кількісними та якісними ознаками виробничого капіталу, але й відповідними ознаками трудових ресурсів.

Кількісні показники трудових ресурсів визначаються на ринку праці. Являючи собою систему інститутів з формування пропозиції та попиту на робочу силу, ринок праці Закарпатської області характеризується поступовим зменшенням кількості незайнятого працездатного населення в останні два роки (табл. 3).

Рівень безробіття підвищувався майже втричі протягом 1995–1997 років, у два рази – у 1998 р., і тільки в 1999–2000 рр. темп приросту рівня безробіття знизився на 2,5% і 2,4% на рік відповідно. У 2003 р. відзначалося найбільше скорочення рівня безробіття – до 3,77%; в наступному 2005 р. відбулося деяке погіршення цього показника – він зріс до рівня 3,81%. В наступному рівень безробіття поступово знижується. Рівень безробіття для Закарпатської області, розрахований по методології міжнародної організації, останні чотири роки в декілька разів перевищував офіційний і в 2013 р. складав 8,8%.

Попит на робочу силу в області зріс за останні три роки з 698 до 1200 чоловік на рік. Однак навантаження на одне вільне робоче місце залишається великим: 10 чоловік на одне місце в середньому за 2014 р. [4].

При аналізі ринку праці важливою є оцінка галузевої структури скорочення зайнятих. У цьому плані на фоні скорочення середньорічної чисельності зайнятих у всіх сферах економічної діяльності особливо тривого викликає скорочення зайнятих в окремих (особливо базових) галузях, без розвитку яких зростання економіки області в цілому неможливе. Скорочення кількості працівників промисловості за 12 років (2001–2015 рр.) складає 27 тис. осіб (скорочення в 1,5 рази); у будівництві – 31,7 тис. осіб (скорочення в 1,3 рази), у сільському господарстві – скорочення майже в 1,2 рази, транспорті – у 1,5 рази, інформаційно-обчислювальному обслуговуванні – 5,5 рази, науці – у 2,8 рази. Зростання кількості зайнятих спостерігалось у сферах фінансування і кредитування, а також в апараті органів державного управління (зростання у 1,4 і 2,3 рази відповідно).

Серед галузей трудовий потенціал найбільше скоротився в переробній промисловості (на 33,8%), промисловості будівельних матеріалів (у 2,3 рази), а також у харчовій промисловості (у 3,5 і 1,3 рази відповідно). Крім того, саме в машино-

будуванні й промисловості будівельних матеріалів скорочення чисельності працівників продовжується. І все-таки в останні два роки рівень безробіття незначно, але знизився. У ці ж роки відбулося зростання показників випуску продукції по всіх галузях. Можна припустити, що в першому найбільшій динаміці макроекономічних показників зростання цілком «підпадає» під відомий в економічній теорії закон Оукена [1; 3; 5] – зворотної залежності між рівнем безробіття та зростанням ВРП (правда, тільки в частині зворотної залежності, та не в самій пропорції 1:2,5), але очевидно, що між зниженням рівня безробіття в Закарпатській області та зростанням валового регіонального продукту в області (табл. 4) зв'язок наявний.

Цікаво було також простежити, чи виявляє свою дію для умов регіону інша відома закономірність: зворотна залежність між рівнями інфляції і безробіття (крива Філіпса) [1; 5]. Слід зазначити неоднозначне ставлення наукового світу до цієї залежності. Як вказують вчені, ця закономірність спостерігається не завжди [5]. Це залежить від різних факторів, серед яких особливо слід виділити кризові стани й урядову політику. Автори наведеної роботи відзначають її короткотривалий характер дії у зв'язку з появою у населення «раціональних очікувань» з приводу росту інфляції.

Можна зробити висновок, що на даному етапі періоду розвитку ринкових відносин, навіть на рівні області, вже цілком діють економічні закони розвинутого ринку. Ще одним підтвердженням сказаного служить таке розуміння описаних двох залежностей. Якщо динаміка інфляції обернено пропорційна динаміці безробіття, а остання, у свою чергу, обернено пропорційна росту ВРП, то між рівнем інфляції і ростом валового регіонального продукту існує опосередкована, але цілком справедлива пряма залежність.

Зауважимо з цього приводу, що існує багато думок, досліджень про якість і умови прояву цієї залежності, але саму наявність зв'язку між рівнем інфляції і валовим регіональним продуктом уже ніхто не ставить під сумнів. Щодо Закарпатської області, тут за результатами економічної діяльності за 2014 р. темп приросту промислової продукції склав тільки 2,0% проти 13,4% у 2013 р., виробництва товарів народного споживання – 4,3% у порівнянні з 14% у 2012 р. [4]. Ми вважаємо, що не останню роль у зниженні темпів економічного зростання зіграло різке скорочення інфляції – з 106,9% у 2013 р. до 102,0% у 2014 р. відповідно [4] і навіть деяка дефляція у 2014 р. Таким чином, поєднання законів Оукена та Філіпса дає теоретико-методологічне та аналітичне підґрунтя для з'ясування закономірностей соціально-економічного розвитку Закарпатської області.

На базі вищевикладеного ми вважаємо, що одним з ефективних механізмів економічної політики держави щодо забезпечення закономірних змін як в національній, так і в регіональній соціально-економічній складовій, має бути підтримання оптимального розміру інфляції. Причому, на нашу думку, це повинна бути інфляція попиту, утворена за рахунок збільшення доходів населення. Можна сподіватися, що ефект буде подвійним: покращаться умови життя населення (особливо в селі), та активізується сукупний попит і через нього – дія інвестиційного мультиплікатора.

На жаль, про стабільне збільшення доходів населення говорити не доводиться, і у першу чергу це стосується змін в реальній заробітній платі. Процеси лібералізації ринкових відносин за умов

Таблиця 5

Порівняльна характеристика змін індексів цін і заробітної плати підприємств у Закарпатській області

Найменування показника	Роки										2014 до 1995
	1995	1999	2000	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2014	
Індекси споживчих цін (разів)	0,83	1,38	1,21	1,068	1,116	1,113	1,118	1,03	1,11	1,22	1,65
Індекси реальної заробітної плати (разів)	0,98	1,74	1,074	1,201	1,235	1,103	0,99	1,07	1,21	1,27	1,29

Джерела: Статистичний щорічник Закарпаття 1996–2014 рр. / Головне управління статистики в Закарпатській області. – Ужгород. 1997–2015 рр. [4]

нерозвиненості конкуренції призвели до некерованого збільшення цін майже на всі види продукції: відбулася великомасштабна інфляція витрат. Високі темпи цієї інфляції (індекс цін, наприклад, у 2014 р. складав 1,65 рази) буквально зруйнували сімейні бюджети громадян, погіршили рівень їхнього життя. У цих умовах номінальне зростання заробітної плати здійснювалося набагато повільніше, ніж зростали ціни, за межею бідності опинилися широкі верстви населення. Курс на радикальні ринкові реформи дещо стабілізував ситуацію з інфляцією, проте індекси заробітної плати протягом ще восьми років (з 2005 по 2014 р.) були нижчими за індекси цін (табл. 5).

Як видно з таблиці, починаючи з 2000 р. ситуація з доходами населення відносно покращилася: середня заробітна плата у підприємствах області зростала практично відповідно до зростання рівня цін і навіть перевищувала його. Однак, за період 1995–2014 рр. населення фактично збідніло більше ніж у чотири рази.

Структура підвищення зарплати має такий вигляд: значне підвищення її рівня у 2014 р. спостерігається у сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві (460 грн.), промисловості (284 грн.), добувної промисловості (684 грн.), у сфері допоміжних транспортних послуг (341 грн.). Традиційно низькою серед галузей промисловості залишається заробітна плата в машинобудуванні (у 1,5 рази менша середньої).

Майнове розшарування призвело до різкої поляризації доходів населення. Згідно зі статистичними даними обстежень 1300 сімейних бюджетів у Закарпатській області, 10% найбільш забезпеченого населення привласнює в вісім разів більше доходів, ніж 10% найменш забезпеченого населення (за деякими неофіційними даними, цей розрив досягає 40:1). В економічно розвинутих країнах це співвідношення не перевищує нині 3–4 рази [2].

Тенденція посилення дохідної диференціації в суспільстві породжує ситуацію, коли прошарок стратегічних приватних власників (і, як наслідок, потенційних інвесторів) постійно зменшується, що може призвести до критичного зростання соціальної напруженості й соціальних вибухів.

За даними обстеження Держкомстату України, структура сукупних витрат домогосподарств Закарпатської області складає: на продовольчі

товари – 68,8%, на непродовольчі – 10,9%, на послуги – 18,4%, інші витрати – 1,9%. За рівнем питомої ваги витрат на продовольчі товари й послуги (у тому числі житлово-комунальні) структура витрат населення Закарпатської області найгірша в Україні – 87,2%. І навіть така висока частка витрат на продовольчі товари не забезпечує нормального відтворення трудових ресурсів. За даними обласного відділу охорони здоров'я, реальне споживання продуктів харчування скоротилося за останні 12 років майже в три рази; калорійність їжі зменшилася з 3,5 тис. ккал у 1989 р. до 2,6 тис. ккал у 2013 р.

Наукові дослідження свідчать про те, що скорочення показника споживання калорій тільки в межах 10–20% приводить до зменшення продуктивності праці до 70%; тобто якісні показники трудових ресурсів Закарпатської області значно погіршилися. При цьому якщо витрати родини на продукти харчування перевищують 50% доходів, в розвинутих країнах це свідчить про низький рівень життя населення [2].

Висновки і пропозиції. Як ми побачили, у цілому комплексний потенціал розвитку Закарпатської області (виробничо-економічний, інноваційний, трудовий, природно-ресурсний) не відтворюється на необхідному рівні. Така ситуація насамперед є результатом різкого скорочення обсягів відтворювальних інвестицій як основного чинника розвитку Закарпатської області.

В подоланні кризового стану в агровиробничому комплексі вирішальну роль повинні відіграти соціальні механізми розвитку аграрної економіки. Суть їх полягає в підвищенні соціальної активності сільського населення і кожного працівника зокрема, формуванні ринкової свідомості і стандартів поведінки господарюючих суб'єктів, адекватних новим економічним умовам, у становленні нової системи соціальної взаємодії, що сприяє виявленню і використанню внутрішніх резервів і важелів розвитку села.

Розв'язати проблеми збереження сільських населених пунктів і трудових ресурсів у них створенням соціальної, соціальної, виробничої, інженерної структури необхідно в тісній взаємодії міста і села, формуванням сільських поселень із використанням природних ресурсів і ресурсів міського соціуму.

Список літератури:

1. Михасюк І.Р. Основи регулювання економічного і соціального розвитку регіонів / І.Р. Михасюк, Я.О. Побурко. – К., 1995. – 232 с.
2. Мусіна Л.О. Структурно-інноваційне оновлення економіки: проблеми та перспективи / Л.О. Мусіна – К.: НТІ, 2003. – № 2.
3. Слюсаренко О.О. Інтенсифікація виробництва у харчовій промисловості України / О.О. Слюсаренко // Економіка України. – 1996. – С. 9–11.
4. Статистичний щорічник Закарпатської області за 1990–2014 рр. Головне управління статистики в Закарпатській області. – Ужгород, 1991–2014 р.
5. Хомяков В. Методика оцінки впливу амортизаційної політики на окупність капітальних вкладень / В. Хомяков, В. Белінська // Економіка України. – 1999. – № 2.

Демьян Я. Ю.

Мукачевский государственный университет

СОЦИАЛЬНЫЕ ПОСЛЕДСТВИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ АГРАРНОЙ СФЕРЫ ЗАКАРПАТСКОЙ ОБЛАСТИ И ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПРИОРИТЕТОВ ИНВЕСТИЦИОННОГО РАЗВИТИЯ

Резюме

Одной из главных проблем, связанных с реформированием аграрной экономики, построением социально ориентированной рыночной системы хозяйствования является становление и развитие аграрного производства. Процессы реформирования и стабилизации важного сектора экономики области не завершены и требуют значительных инвестиций. Инвестиции означают модернизацию и техническое переоснащение, внедрение энерго- и ресурсосберегающих технологий, а следовательно, уменьшение доли материальных затрат в структуре себестоимости и увеличение оплаты труда, производство конкурентоспособной продукции.

Ключевые слова: валовой региональный продукт, агропроизводственный комплекс, инфляция, Всемирная торговая организация, инвестиции.

Demyan Ya. Yu.

Mukachevo State University

SOCIAL CONSEQUENCES OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL AREA OF TRANS-CARPATHIAN REGION AND IDENTIFICATION OF PRIORITIES OF INVESTMENT DEVELOPMENT

Summary

One of the main problems associated with reforming agricultural economy, improving social market economic system is the formation and development of agricultural production. The presses of reform and stabilizing an important sector of the regional economy is not completed and needs significant investments. For businesses, investments mean modernization and technical re-equipment and introduction of energy saving technologies, thereby reducing the share of material costs in the cost structure and increasing wages, production of competitive products.

Keywords: gross regional product, agro-industrial complex, inflation, World Trade Organization, investments.

УДК 332; 338.24

Захарова И. В.

Ульяновское высшее авиационное училище гражданской авиации (институт)

УПРАВЛЕНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬЮ АВИАЦИОННОГО КЛАСТЕРА

Проанализировано влияние авиационного кластера на экономическое развитие региона. Исследованы пути наращивания промышленного производства. Описаны организационно-экономические условия привлечения инвестиций в промышленные предприятия региона.

Ключевые слова: промышленное производство, авиационный кластер, управление развитием, инвестиционная привлекательность, модернизация инфраструктуры.

Постановка проблемы. Промышленные предприятия являются источником экономического роста любого государства, поскольку порождают прибавочную стоимость. Но наполнять экономику деньгами предприятия могут только в условиях доступности достаточного объёма инвестиционных вложений. Это особенно актуально для авиастроения, где производство связано с долгосрочными и масштабными инвестициями. Инвестиционная привлекательность авиапредприятий зависит не столько от их менеджмента, сколько от государственной и региональной промышленной политики.

Анализ последних исследований и публикаций. Методологические проблемы управления кластерными системами анализируются в работах Г.Б. Клейнера, С.И. Рекорда, Н.В. Смородинской, Т.В. Усковой, А.Е. Шаститко, А.И. Пушкар, Ю.Е. Жуковой, А.А. Пилипенко. Региональные аспекты развития промышленных кластеров изучаются А.И. Татаркиным, О.М. Трофимовой, Р.Х. Хасановым, Д.А. Яло-

вым. Специфика управления и экономики авиационного кластера рассматривалась В.В. Клочковым, Е.А. Малышевым, С.И. Морозовым.

Выделение не решенных ранее частей общей проблемы. В условиях экономической нестабильности актуальной проблемой для предприятий является привлечение инвестиций. Примеров практического решения этой проблемы немного, в этой связи представляется важным опыт консорциума «Научно-образовательно-производственный кластер «Ульяновск-Авиа».

Целью статьи является определение административных и экономических механизмов управления инвестиционной привлекательностью регионального авиационного кластера.

Изложение основного материала. Согласно Концепции долгосрочного социально-экономического развития Российской Федерации (распоряжение Правительства РФ 17.11.2008 г. № 1662-р), в стране создаётся сеть инновационных высокотехнологичных кластеров. Кластер «Ульяновск-Авиа» составляют 58 кооперантов, ядро кластера –